

Ellenfeny.hu

Julij 2012

Nánay Fanni

Bodi princesa!

„Bodi kar si, pokaži kaj si! Ničesar se ti ni trebe sramovati!” – tako zveni moto najnovejše produkcije slovenske Via Negative. S Sramoto je “raziskovalno gledališče” začelo nov niz predstav (od začetka delovanja je to že tretji niz), v središče katerega so postavljene nerešljive dileme človeštva.

Prvi niz predstav so pripravili v letih od 2002 do 2008, v katerih se je ustvarjalna produkcija ukvarjala z vprašanjem sedmih smrtnih grehov (v središču predstave *Would would not* je bila pohotnost, v *Out pa napuh* (s to produkcijo so se leta 2008 udeležili dramskega festivala Kortárs (več o tem lahko preberete tukaj)). Temu je sledil niz *Via Nova*. Ti projekti manjšega formata (večinoma solo ali dueti) so nastali na podlagi vprašanj, ki so se porodila že pri pripravi prejšnje produkcije, vendar jih ustvarjalci niso vključili v že pripravljene predstave. Tudi z izbiro naslova so želeli poudariti spremembo, ki je nastala v skupini, saj so se člani odmaknili od »negativne spoznavne poti«, ki se odraža v samem imenu gledališča – ki temelji na dvomih in vprašanih - k novim smernicam. V nizu *Via Nova* so se vprašanja pojavljala zlasti v obliki nasprotij. Med drugim so poskušali razjasniti razmerja med novim in starim, med ustvarjanjem in uničenjem, teorijo in prakso, kopijo in izvirnikom, modernostjo in tradicijo, med prisotnostjo in odsotnostjo. Po predstavah iz niza *Via Nova* se je skupina znova pojavila z večjo in mednarodno produkcijo. S Sramoto se je začel nov niz: Nerazrešljivo, ki postavlja v središče elementarna in bistvena protislovja, ki so temelj moderne družbe. Oziroma takšne pojme, misli, načela, ki nam v življenju služijo kot neke vrste referenčne točke, hkrati pa znova in znova prihajamo v navzkriž z njimi (resnica, sreča, svoboda, pravica, smrt, enakost, bog itd.).

Osnovna predpostavka produkcije Sramota je: moderna družba in kultura zahtevata od posameznika, da je maksimalno odprt in “samosvoj”, da se ničesar ne sramuje, vendar sramota kljub trmoglavemu zanikanju ne izgine, samo njegova simbolična funkcija se potlači. Moderni individuum torej tako skriva svoj sram, da se skriva za različnimi maskami, karakterji. “V predstavi smo oblikovali različne fiktivne, biografske, pravljicne, alegorične in absurdne vloge, za katerimi smo se skrili. Oder smo uporabili kot prostor za travestijo fiktivnih identitet,” piše o produkciji v komentarju ustvarjalcev.

Za oderno obdelavo problematike sramu, se je združila mednarodna ustvarjalna ekipa (sestava Via Negative se stalno spreminja, oziroma "osnovni ekipi" se pogosto pridružijo tuji sodelujoči). Med nastopajočimi sta Poljakinja Anita Wach in Magdalena Tuka, Marie-Louise Stentebjerg z Danske ter Slovenec Grega Zorc sodelovali že pri projektu iz leta 2010 Casablanca Therapy, ki je nastala v lastni produkciji ekipe in so ga predstavili tudi v budimpeštanskem kulturnem centru Bakelit. Katarina Stegnar, Darko Japelj ter prej omenjeni Grega Zorc štejejo k "starim" performerjem Via Negative. Sodelovali so že tako pri projektih iz obdobja od 2002 do 2008, kakor pri Via Novi.

Predstave iz niza Via Negativa so nastajale na podlagi skupnih improvizacij in združenem ustvarjanju. Pri Sramoti pa posamezni karakterji praktično sploh ne stopijo v interakcijo, prepletajo se brez stvarnih povezovalnih skupnih točk iz življenjskih zgodb. Dvojnost odkritosti in prikrievanja krepi tudi to, da performerji pri oblikovanju karakterjev uporabljajo lastna imena, kajpada v vsakem primeru z nekaj prilagajanja, spreminjanja, "zvižanja". Sramota oziroma prikrievanje sramote se pojavi z ene strani v najbolj skrivnostnih sanjah, z druge strani pa v temah, kot so odločitev za otroka oziroma v odnosih s starši.

V začetnem prizoru Anita Wach, ki je gledalci še ne vidijo (je skrita), zmeče na oder kose oblačil, nato gola z drevesnimi listi v rokah priteče na sceno. Deli z nami želje iz sanj: svobodno teka po gozdu, pri čemer jo zmoti brskajoč jelen in začne se tako sramovati, da bi najraje izginila. Pozneje na odru, ki med predstavo postaja vedno bolj kaotičen, pobere svoje obleke, se obleče in ta način izgubi sebe, pred mikrofonom sedi kot punčka iz cunj in išče tisto žensko, ki je nekoč svobodno tekala po gozdu. Darko Japelj predstavi na sceni posebne spolne sanjarije: pri tem mu je stalni rekvizit umetni penis, ki ga med drugim prilepi na sedež kolesa ali pa nosi na glavi kot rog.

Magdalena Tuka se vsakič, ko se oglasi, predstavi publiko, vendar ne s svojim imenom. Lažna imena so vendarle poljska (kakor ona), mednarodne identitete poudari z močnim poljskim naglasom. Tuka takoj na začetku izjavi, da je edini (terapevtski) cilj njene udeležbe pri predstavi, da se ji ne bo treba več ničesar sramovati. Kot se kmalu izkaže, se poskuša osvoboditi sramežljivosti, ki jo prevzame med komunikacijo z ljudmi. To stori na začetku verbalno (ogovori gledalce), kasneje fizično (rokovanje z gledalci). Na koncu "naravnost vsega v sredino": sleče si spodnjice, z razkoračenimi nogami se uleže na odrsko mizo in v tej ranljivi in sebe neskončno ponižujoči pozi nadaljuje z monologom o čisti naklonjenosti-ljubezni. Lahko rečemo, da v primerjavi z zgodnejšimi predstavami iz Via Negative v osnovi "bolj zadržani" produkciji Darko Japelj in Magdalena Tuka s svojimi karakterji vrmeta nekdanjo provokativnost.

V povezavi s sramoto pride druga tematska nit do izraza v odnosu otrok-starši. Marie-Louise Stentebjerg je oblečena v zlato princeskino obleko in kot večni otrok čaka na rajsko ptico, ki ji bo morda prinesla "majhnega princa". Medtem vedno znova prebode svoj balonast trebuh. Kasneje se pojavi v obliki rajске ptice in prizna, da zato prinaša človeške otroke, ker je nekoč zagledala žensko med porodom, ob tem se je neizmerno zgrozila in na ta način želi pomagati bodočim materam. Grega Zorc s svojim karakterjem potegne v ospredje temo o sramoti, povezani z moško jalovostjo: Zorc, kot sperma med predstavo leze, se plazi počez po odru, včasih pripoveduje o spolnih dogodivščinah svojega "gospodarja", Grege, a med pripovedovanjem Zorc zmeraj doživi hud poraz.

Najbolj dodelan karakter in tako najbolj »odločilen« karakter predstave ustvari Katarina Stegnar, ki - skrita v kožo svoje lastne hčere - pripoveduje celotno zgodovino lastne (resnične ali fiktivne) družine. Začne s pradedkom, ki je v drugi svetovni vojni izvajal pokol ljudstva in pride do matere (oziroma same sebe), ki se na odru obnaša pohujšljivo. Z vsako dobljeno priložnostjo, ko na odru pride do besede, vklopi CD predvajalnik in takrat zadoni delo skupine Dave Brubeck Quartet Take Five. Monotonost znanega glasbenega dela popolnoma poudari, krepi in zrcali monotonost ne samo Katarinine zgodbe, temveč monotonost zgodb vseh nastopajočih – saj je izražanje obsedenosti zmeraj monotono.